

Для участия в заседаниях совета и его секторов могут привлекаться специалисты различных отраслей, не являющиеся его членами.

Предполагается, что создание подобных советов, руководствующихся в своей деятельности Конституцией Республики Беларусь и действующим законодательством, вывело бы разработку и принятие местными Советами депутатов нормативных правовых актов на новый качественный уровень и частично содействовало бы выполнению функции предварительного нормоконтроля.

1. *Енгибарян Р.В.* Конституционное развитие в современном мире. Основные тенденции / Енгибарян Р.В. – М.: Норма, 2010. – 496 с. 2. *Енгибарян Р.В.* Конституционное развитие в современном мире. Основные тенденции / Енгибарян Р.В. – М.: Норма, 2010. – 496 с. 3. *Закон Республики Беларусь «О местном управлении и самоуправлении»* // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2010. – № 17. – Ст. 2/1660. 4. *Енгибарян Р.В.* Конституционное развитие в современном мире. Основные тенденции / Енгибарян Р.В. – М.: Норма, 2010. – 496 с. 5. *Смоленский М.Б.* Комментарий к Конституции Российской Федерации (постатейный) / Смоленский М.Б. – 2-е изд., стер. – Ростов н/Д: Феникс, 2012. – 312 с. 6. *Закон Республики Беларусь «О нормативных правовых актах Республики Беларусь»* // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2000. – № 7. – Ст. 2/136. 7. *Декрет Президента Республики Беларусь «О некоторых мерах по совершенствованию деятельности Конституционного Суда Республики Беларусь»* // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2008. – № 158. – Ст. 1/9829. 8. *Постановление Совета Республики Национального собрания Республики Беларусь «О Регламенте Совета Республики Национального собрания Республики Беларусь»* // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2009. – № 15. – Ст. 4/5869.

УДК 351.87.075.1:347.99.08 (477)

О. Л. МАРЧУК

ДО ПИТАННЯ ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ЧЛЕНА ВИЩОЇ РАДИ ЮСТИЦІЇ

Досліджуються передбачені законодавством підстави та порядок припинення повноважень члена Вищої ради юстиції. Виявлено проблемні питання, пов'язані з припиненням повноважень члена Вищої ради юстиції, проаналізовано положення Закону України «Про Вищу раду юстиції» в частині предмета обговорення та запропоновано можливі шляхи вирішення існуючих недоліків законодавства і його вдосконалення в майбутньому.

Ключові слова: припинення повноважень, порядок припинення повноважень, підстави припинення повноважень, член Вищої ради юстиції, суб'єкт формування.

Марчук О.Л. К вопросу о прекращении полномочий члена Высшего совета юстиции

Исследуются предусмотренные законодательством основания и порядок прекращения полномочий члена Высшего совета юстиции. Обнаружены проблемные вопросы, которые связаны с прекращением полномочий члена Высшего совета юстиции, проанализировано положение Закона Украины «О Высшем совете юстиции» в части предме-

© *МАРЧУК Олег Леонідович* – аспірант кафедри конституційного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

та обговорення и предложены возможные пути решения существующих недостатков законодательства и его совершенствования в будущем.

Ключевые слова: прекращение полномочий, порядок прекращения полномочий, основания прекращения полномочий, член Высшего совета юстиции, субъект формирования.

Marchuk O.L. Stoppings of plenary powers of member of Higher Council of Justice

In the article are probed the grounds and order of stopping of plenary powers of member of Higher Council of Justice foreseen a legislation. An author found out problem questions which are related to stopping of plenary powers of member of Higher Council of Justice, analysed the Law of Ukraine provision «About Higher Council of Justice» in part of point at an issue and offered the possible ways of decision of existent lacks of legislation and his perfection in the future.

Key words: stopping of plenary powers, order of stopping of plenary powers, foundation of stopping of plenary powers, member of Higher Council of Justice, forming subject.

Вища рада юстиції є колегіальним, незалежним органом, відповідальним за формування високопрофесійного суддівського корпусу, здатного кваліфіковано, сумлінно та неупереджено здійснювати правосуддя на професійній основі, а також за прийняття рішень про порушення суддями і прокурорами вимог щодо несумісності та у межах своєї компетенції про їх дисциплінарну відповідальність¹.

Правовий статус Вищої ради юстиції досліджувався в наукових працях В.Д. Бринцева, О.В. Гончаренка, В.В. Долежана, С.В. Ківалова, І.Є. Марочкина, І.В. Назарова, А.О. Селіванова, С.О. Халюка, В.М. Шаповала, Ю.С. Шемшученка та ін.

Крім порядку формування цього конституційного органу, важливе значення для його організації та функціонування має порядок припинення повноважень члена Вищої ради юстиції, а також підстави, за яких він може бути ініційований.

Підставам та порядку припинення повноважень члена Вищої ради юстиції було присвячено також окрему статтю І.В. Назарова, в якій він проаналізував деякі випадки дострокового припинення повноважень членів Вищої ради юстиції та запропонував законодавче врегулювання виявлених проблем. Зокрема, він, на прикладі того, як Президент України у 2006 р., своїм указом (без зазначення підстав для дострокового припинення повноважень трьох членів Ради) просто скасував свої попередні укази, якими вони були призначені на посаду, висловив думку про те, що підстави для припинення повноважень члена Вищої ради юстиції чітко визначені спеціальним законом².

Тому шляхом дослідження змісту відповідних норм спеціального закону спробуємо з'ясувати, які законодавчі зміни можуть сприяти підвищенню ефективності роботи Вищої ради юстиції через забезпечення достатніх та необхідних гарантій діяльності її членів, що безпосередньо пов'язані з підставами та порядком припинення повноважень члена Вищої ради юстиції.

Відповідно до вимог Конституції України Вища рада юстиції складається з 20 членів. Верховна Рада України, Президент України, з'їзд суддів України, з'їзд адвокатів України, з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ призначають до Вищої ради юстиції по три члени, всеукраїнська конференція працівників прокуратури – двох членів Вищої ради юстиції. Також до складу Вищої ради юстиції входять за посадою Голова Верховного Суду України, Міністр юстиції України, Генеральний прокурор України.

Регулювання питання припинення повноважень члена Вищої ради юстиції здійснюється нормами лише однієї статті спеціального закону. Так, ст. 18 Закону України «Про Вищу раду юстиції» чітко і конкретно встановлює десять підстав, за яких повноваження члена Вищої ради юстиції припиняються, а саме:

- 1) закінчення строку, на який його призначено;
- 2) набрання законної сили обвинувальним щодо нього вироком суду;
- 3) втрати ним громадянства України;
- 4) визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим;
- 5) наявність підстав, визначених у ст. 7 цього Закону (не можуть бути членами Вищої ради юстиції особи, визнані судом недієздатними або обмежено дієздатними, та особи, які мають незняту або непогашену судимість);
- 6) подання ним за власним бажанням заяви про припинення повноважень;
- 7) неможливість виконувати свої обов'язки за станом здоров'я при наявності медичного висновку, підтвердженого судом;
- 8) порушення присяги або скоєння аморального вчинку.
- 9) звільнення з посади, із зайняттям якої він входить до складу Вищої ради юстиції;
- 10) його смерть.

Водночас Конституційний Суд України своїм рішенням № 7-рп/2008 від 17 квітня 2008 р. вирішив, що положення ч. 1 ст. 18 Закону України «Про Вищу раду юстиції» від 15 січня 1998 р. № 22/98-ВР в аспекті конституційного подання треба розуміти так, що перелік підстав для припинення повноважень члена Вищої ради юстиції органом, що його призначив, є вичерпним, припинення повноважень за інших підстав зазначеним Законом не встановлено³.

Як бачимо, особи, які входять до Вищої ради юстиції за посадою, мають на одну більше за інших, так би мовити додаткову підставу припинення їх повноважень як члена Вищої ради юстиції, оскільки вони вибувають з її складу з дня звільнення з посади (п. 9 ч. 1 ст. 18 Закону України «Про Вищу раду юстиції»). На інших членів Вищої ради юстиції ця вимога не поширюється.

В юридичній літературі під час дослідження питання припинення повноважень члена Вищої ради юстиції застосовується словосполучення «дострокове припинення повноважень». На нашу думку, такий поділ є досить умовним, оскільки всі підстави припинення повноважень члена Вищої ради юстиції, крім однієї, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 18 Закону України «Про Вищу раду юстиції», є достроковими, оскільки можуть настати до закінчення шестирічного строку перебування члена Ради на посаді.

Слід зауважити, що Голова Верховного Суду України, Міністр юстиції України і Генеральний прокурор України в силу закону можуть перебувати на посаді члена Вищої ради юстиції понад встановлений законом для інших членів строк, а підстава припинення повноважень – закінчення строку, на який їх призначено (п. 1 ч. 1 ст. 18 Закону України «Про Вищу раду юстиції»), на них не поширюється і застосована бути не може.

Частина 2 ст. 18 Закону України «Про Вищу раду юстиції» передбачає, що рішення про припинення повноважень члена Вищої ради юстиції у випадках, передбачених пунктами 1–4, 6, 7, 9 ч. 1 ст. 18 Закону, приймає Вища рада юстиції, а у випадках, передбачених пунктами 5 і 8 ч. 1 ст. 18 Закону, таке рішення приймається органом, що призначив члена Вищої ради юстиції⁴.

Саму процедуру припинення повноважень більш детально описано в § 2 «Припинення повноважень члена Ради» розділу I глави 1 Регламенту Вищої ради

юстиції. Так, згідно з § 2.5 Регламенту розгляд питання про припинення повноважень члена Ради та звільнення його з посади з підстав, передбачених пунктами 1–4, 6, 7, 9, 10 ч. 1 ст. 18 Закону відбувається на найближчому засіданні Ради. Голова Ради інформує орган, який призначив члена Ради, про наявність незнятої або непогашеної судимості у члена Ради, фактів порушення присяги, такого, що набрало законної сили, судового рішення про визнання члена Ради недієздатним або обмеженим у цивільній дієздатності для розгляду питання про припинення його повноважень⁵.

Аналізуючи зміст § 2 розділу I глави 1 Регламенту Вищої ради юстиції, виявляємо неповноту процедурних питань, яка полягає у відсутності порядку припинення повноважень членів з підстав, передбачених пунктами 1 і 10 частини 1 ст. 18 Закону України «Про Вищу раду юстиції», а також його певну неузгодженість із положеннями ст. 18 Закону України «Про Вищу раду юстиції».

Відповідно до свого Регламенту Рада приймає рішення про:

- припинення повноважень члена Ради за власним бажанням до закінчення строку, на який його обрано, та про звільнення з посади на підставі заяви;

- звільнення члена Ради від виконання обов'язків у зв'язку з неможливістю за станом здоров'я виконувати обов'язки Рада приймає на підставі його письмової заяви та доданого медичного висновку;

- припинення повноважень члена Ради і його звільнення з посади у разі:

а) набрання законної сили судовим рішенням про визнання його безвісно відсутнім, недієздатним або обмеженим у цивільній дієздатності, а також про оголошення його померлим;

б) набрання обвинувальним вироком щодо нього законної сили;

- припинення повноважень члена Ради у разі підтвердження факту втрати членом Ради громадянства України (Рада своїм рішенням припиняє його повноваження і звільняє з посади);

- припинення повноважень члена Ради у разі підтвердження факту його звільнення з посади, займаючи яку він входив до складу Ради (§ 2.1, § 2.2, § 2.3, § 2.4 Регламенту Ради).

Тобто Регламент Вищої ради юстиції чітко прописує, що Рада приймає рішення про припинення повноважень члена Ради і його звільнення з посади у разі набрання законної сили судовим рішенням про визнання його безвісно відсутнім, недієздатним, обмежено дієздатним та про оголошення його померлим. Наявність таких підстав, згідно із ст. 7 Закону України «Про Вищу раду юстиції», тягне за собою припинення повноважень її членів (п. 5 ч. 1 ст. 18 цього Закону).

Саме це, на наш погляд, суперечить ч. 2 ст. 18 Закону України «Про Вищу раду юстиції», оскільки рішення про припинення повноважень члена Вищої ради юстиції у випадках, передбачених пунктами 5 і 8 ч. 1 ст. 18 Закону, приймається органом, що призначив члена Вищої ради юстиції.

Вказану невідповідність можна усунути шляхом доповнення положень Регламенту Вищої ради юстиції пунктом, аналогічним § 2.4 Регламенту, згідно з яким: у разі підтвердження факту порушення присяги або скоєння аморального вчинку особою, яка входить до складу Ради за посадою, Рада приймає рішення щодо доцільності продовження нею повноважень. Зауважимо: Вища рада юстиції приймає рішення *не про припинення повноважень її члена, а про доцільність продовження ним повноважень*. Зазначене рішення направляється до органу, який обрав чи призначив відповідну посадову особу.

Отже, у випадку, передбаченому п. 5 ч. 1 ст. 18 Закону України «Про Вищу раду юстиції», Рада, в силу закону, а саме ч. 2 ст. 18 цього Закону, не має права приймати рішення про припинення повноважень члена Вищої ради юстиції, як це записано в її Регламенті, тому що таке рішення приймається органом, що призначив члена Вищої ради юстиції.

Питання порядку припинення повноважень члена Вищої ради юстиції, передбаченого п. 8 ч. 1 ст. 18 Закону України «Про Вищу раду юстиції», було предметом розгляду Конституційного Суду України.

Рішенням Конституційного Суду України № 9-рп/2002 від 21 травня 2002 р., положення абзацу 2 п. 8 ч. 1 ст. 18, згідно з яким «у разі порушення присяги особою, яка входить до складу Вищої ради юстиції за посадою, Вища рада юстиції приймає і направляє до органу, який її обрав чи призначив, рішення щодо доцільності продовження нею повноважень», визнано таким, що відповідає Конституції України (є конституційним)⁶.

До того ж, відповідно до Рішення Конституційного Суду України № 7-рп/2008 від 17 квітня 2008 р. в аспекті конституційного подання, положення ч. 2 ст. 18 Закону України «Про Вищу раду юстиції» від 15 січня 1998 р. № 22/98-ВР у взаємозв'язку з положенням абзацу 1 п. 8 ч. 1 цієї статті треба розуміти так, що *рішення про припинення повноважень члена Вищої ради юстиції у разі порушення ним присяги приймає орган, що його призначив*, і надання цьому органу Вищою радою юстиції оцінки таких фактів та рішення про наявність підстав для припинення повноважень вказаним Законом не передбачено. Такого висновку орган конституційної юрисдикції дійшов на підставі того, що для припинення суб'єктом призначення повноважень члена Вищої ради юстиції у разі порушення останнім присяги або скоєння аморального вчинку оцінка і рішення Вищої ради юстиції не передбачені. Законодавець встановив, що Вища рада юстиції приймає рішення тільки щодо доцільності припинення повноважень особою, яка входить до її складу за посадою, якщо нею порушено присягу, і направляє це рішення до органу, що її обрав чи призначив⁷.

Повертаючись до самих підстав припинення повноважень члена Вищої ради юстиції, вважаємо за необхідне звернути увагу на формулювання, застосоване у п. 7 ч. 1 ст. 18 Закону України «Про Вищу раду юстиції», – «... при наявності медичного висновку, підтвердженого судом». Таке формулювання видається дещо дивним, адже не зрозуміло, яким чином, суд має підтвердити медичний висновок і для чого взагалі потребується таке підтвердження? Виникають і такі запитання: у якій формі має бути оформлене таке підтвердження, яка його правова природа і суть?

Як відомо, суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин; інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства, а також, справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення⁸. Відповідно до цього мету і завдання суду при підтвердженні медичного висновку ми пояснити не можемо.

Мабуть, на сьогодні у зв'язку з такою підставою не виникало спірних моментів, однак, вважаємо, що вказані положення потребують відповідних роз'яснень і чітких, детальних тлумачень. Залежно від отриманих результатів слід розглянути питання про уточнення обговорюваної норми закону або взагалі про виключення такого формулювання зі статті шляхом внесення законодавчих змін.

Щодо врегулювання процедури припинення повноважень члена Вищої ради юстиції з підстав, передбачених пунктами 1 і 10 ч. 1 ст. 18 Закону України «Про Вищу раду юстиції», то, на нашу думку, можна доповнити Регламент Ради положеннями, за якими «у разі закінчення строку повноважень члена Ради або його смерті Вища рада юстиції своїм рішенням припиняє його повноваження».

У такому разі всі необхідні процесуальні дії Вищої ради юстиції при настанні підстав припинення повноважень її члена будуть передбачені Регламентом Ради.

Цілком поділяємо погляди тих науковців, які вважають, що, визначаючи вичерпні підстави припинення повноважень члена Вищої ради юстиції, законодавчий орган влади унеможливує здійснення впливу на члена Ради органом, який того призначив або обрав, що, в свою чергу, забезпечує додатові гарантії діяльності членів Вищої ради юстиції та її незалежності в цілому як конституційного органу держави.

За таких обставин, виходячи з положень спеціального Закону, суб'єкт формування складу Вищої ради юстиції може прийняти рішення про припинення повноважень делегованого ним члена Ради, лише у разі визнання судом такої особи (члена Ради) недієздатним або обмежено дієздатним, у разі виявлення у неї незнятої або непогашеної судимості, порушення присяги або скоєння аморального вчинку.

Зазначене, а також проаналізовані у вищезгаданій нами статті І.В. Назарова підстави та порядок припинення повноважень члена Вищої ради юстиції доводять ту обставину, що випадки дострокового припинення повноважень членів Вищої ради юстиції за ініціативою одного із суб'єктів формування її складу, зокрема у вигляді скасування свого попереднього акта про призначення члена Вищої ради юстиції, суперечать Закону України «Про Вищу раду юстиції».

Зважаючи на викладене, можна стверджувати, що підстави припинення повноважень члена Вищої ради юстиції чітко передбачені спеціальним законом і є вичерпними. Водночас порядок припинення повноважень члена Вищої ради юстиції, тобто сама процедура припинення повноважень, в деяких випадках потребує більш конкретного врегулювання. Вказане може бути досягнуто як шляхом доповнення положень Регламенту Ради, так і законодавчо, через внесення відповідних змін до Закону України «Про Вищу раду юстиції».

1. Закон України «Про Вищу раду юстиції» від 15.01.1998 року № 22/98-ВР // ВВР України. – 1998. – № 25. – Ст. 146. 2. Назаров І. Підстави та порядок припинення повноважень члена Вищої ради юстиції / І. Назаров // Право України. – 2006. – № 12. – С. 79-82. 3. Рішення Конституційного Суду України № 7-рп/2008 від 17.04.2008 року // Офіційний вісник України. – 2008. – № 32. – С. 48. – Ст. 1057. 4. Закон України «Про Вищу раду юстиції» від 15.01.1998 року № 22/98-ВР // ВВР України. – 1998. – № 25. – Ст. 146. 5. Вища рада юстиції. Офіційний сайт. Законодавство. Нормативні акти. Регламент Вищої ради юстиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vru.gov.ua/legislative_acts/3. 6. Рішення Конституційного Суду України № 9-рп/2002 від 21.05.2002 року // Офіційний вісник України. – 2002. – № 22. – С. 25. – Ст. 1070. 7. Рішення Конституційного Суду України № 7-рп/2008 від 17.04.2008 року // Офіційний вісник України. – 2008. – № 32. – С. 48. – Ст. 1057. 8. Цивільний процесуальний кодекс України // Офіційний вісник України. – 2004. – № 16. – С. 11. – Ст. 1088.